

Kannanotto hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta

Huoli lasten ja nuorten keskittymisvaikeuksista sekä tunne-elämän haasteista on noussut viime vuosien aikana enenevästi kaikkialla maailmassa. Lapsilla ja nuorilla on aiempaa enemmän mieliala- ja ahdistusoireita, ja mielenterveysongelmat kuuluvat heillä jo kolmen tavallisimman tautiryhmän joukkoon - kuten myös ylipaino. Lasten ja nuorten levottomuus oppitunneilla on lisääntynyt. Eirichin ja kollegoiden vuonna 2022 tekemän meta-analyysin mukaan lasten ja nuorten lisääntynyt ruutuaika, mukaan lukien kännykän käyttö, on yksi syy levottomaan käytökseen oppituntien aikana ja lisääntyneisiin lasten ja nuorten mielenterveyden ongelmiin.

Kouluterveyskyselyn (THL 2021) mukaan sekä ala- että yläkoululaisista kolmannes kokee, että heidän pitäisi viettää enemmän aikaa muualla kuin netissä, mutta eivät ole siinä yrityksestään huolimatta onnistuneet. Lapsen ja nuoren aivot ”koukuttuvat” digilaitteisiin paljon nopeammin ja vahvemmin kuin aikuisten aivot. Tämän takia käsi hakeutuu automaattisesti taskuun, jossa puhelin on, myös koulupäivän aikana. Tutkimusten perusteella tiedetään, että ruutuaika lisää keskittymisvaikeuksien, tunne-elämän häiriöiden ja ylivilkkauden riskiä jo 5-vuotiailla lapsilla. Jo pelkästään pulpetilla oleva puhelin heikentää keskittymistä opiskeluun. Ongelmia voidaan vähentää ja oppimistuloksia parantaa jättämällä puhelin kotiin tai reppuun koulupäivän ajaksi.

Puhelin tai muu mobiililaitte vähentää yksityisyyden suojaa ja voi olla kiusaamisväline koulupäivän aikana. Kun aikuisen valvova silmä ei näe, esim. välituntisin tai ruokasalissa, oppilaat saattavat kuvata toisiaan ja levittää materiaalia sosiaaliseen mediaan.

Koulussa mobiililaitteita voidaan hyödyntää oppimisessa opettajan tekemän opetussuunnitelman mukaisesti. Lisäksi vapaa-ajalla mobiililaitteilla voi olla hyvä vaikutus esim. liikunnan lisäämiseen erilaisten sovellusten muodossa.

Nykylainsäädännön perusteella koulu voi järjestyssäännöissään kieltää mobiililaitteiden häiritsevän käytön oppitunnilla. Koulu voi myös edellyttää, että mobiililaitte on äänetön opetuksen aikana. Koulujen järjestyssäännöt mobiililaitteita koskien eivät kuitenkaan ole keskenään yhdenmukaisia.

Uuden hallitusohjelman esityksessä ehdotetaan muutettavaksi perusopetuslakia puhelimen ja muiden mobiililaitteiden käytön osalta siten, että puhelimen käyttö oppitunnin aikana sallittaisiin vain tiettyihin laissa säädettyihin tarkoituksiin. Lisäksi koulun olisi annettava tarpeelliset järjestyssäännöt puhelimen ja muiden mobiililaitteiden käytöstä ja säilytyksestä työpäivän aikana. Esityksessä ehdotetaan myös perusopetuslakia muutettavaksi siten, että aluehallintovirastot voisivat ottaa myös oma-aloitteisesti tutkittavaksi, onko perusopetuslaissa tarkoitettu opetus järjestetty lain mukaisesti. Lisäksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset aluehallintovirastojen käytettävissä olevista sanktioista.

Tutkimukset osoittavat, että kännykkäkielto koulussa voi parantaa oppimistuloksia ja vähentää häiriöitä. Esimerkiksi Beland ja Murphy (2016) havaitsivat, että kännykkäkielto paransi oppimistuloksia erityisesti heikommilla oppilailla. Beneito ja Vicente-Chirivella (2022) puolestaan havaitsivat, että kännykkäkielto vähensi häiriöitä ja paransi oppimistuloksia Espanjassa. Böttgerin ja Ziererin (2024) katsauksen mukaan kännykkäkielto voi myös parantaa oppilaiden sosiaalista hyvinvointia.

Tämän lisäksi esityksessä ehdotetaan, että liikunnallinen elämäntapa lisätään osaksi esi- ja perusopetuksen tavoitteita. Lasten ja nuorten terveyden edistämisessä liikunnan lisääminen

koulupäivän aikana olisi suositeltava asia, ja onnistuessaan saattaisi kaventaa terveyseroja hyvin ja heikommin toimeentulevien perheiden lasten välillä.

Esityksessä ehdotetaan, että perusopetuslain niin kutsuttu yleinen asetuksenantovaltuutus kumotaan ja samalla perusopetuslaissa asetuksenantovaltuuksia koskevat säännökset päivitetään vastaamaan perustuslain edellyttämiä täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksia. Lakiin ehdotetaan tehtäväksi myös muuta säädöshuoltoa. Pidämme näitä ehdotuksia asianmukaisina.

Aluehallintovirastojen laillisuusvalvonnan laajentuminen voi olla ongelmallista ja ohjauksen tehostaminen jälkikäteisen oikeusturvan sijasta voisi olla toimivampi vaihtoehto.

Aluehallintovirastojen laillisuusvalvonnan laajentuessa tulisi huomiota kiinnittää riittävien resurssien ja osaamisen merkitykseen.

Me allekirjoittaneet kannatamme hallituksen esitystä,

Tampereella ja Turussa, 20.2.2025

Kaija Puura, lastenpsykiatrian professori, Tampereen yliopisto

Andre Sourander, lastenpsykiatrian professori, Turun yliopisto